

Joseph Pop en de academie St. Augustinus

Op Rolduc waren er buitenschools twee zogeheten academies. Er was de Academie “St. Augustinus” die bestond vanaf 7 oktober 1901; er moeten ook statuten zijn geweest. Deze was alleen bestemd voor de filosofen. Daarnaast was de Academie “Alberdink Thijm” die bestemd was voor de hoogste leerjaren van het gymnasium en HBS; deze lijkt ontstaan te zijn rond 1916. In de jaarboeken kan men de jaarverslagen van deze academies vinden. Ze zijn vaak beschouwend en daardoor is het niet zo makkelijk “in de keuken” van de betreffende academie te kijken. Er is sprake van een grote variatie aan besproken onderwerpen zowel in aantal als inhoud. Ik zal me beperken tot de filosofen-academie. Naast improvisaties worden er lezingen gehouden gevolgd door een debat, zo’n lezing wordt een hoofdstel genoemd. Behalve de hoofdsteller is er ook een criticus, die op dat hoofdstel kritiek levert waarna de hoofdsteller de gelegenheid krijgt op die kritiek weerwoord te geven; daarna vindt er een debat plaats. Zo’n hoofdstel werd vooraf overhandigd aan de moderator en dan werd er een criticus gezocht die zijn kritiek schreef; de hoofdsteller kon dan weer zijn tegenkritiek formuleren.

Toen Pop in 1920/1921 op de filosofie inferieur zat was Ferdinand Sassen moderator, toch niet de eerste de beste. Hij heeft mede het initiatief genomen om een jaarboek te gaan

uitgeven; naderhand was hij professor te Nijmegen. Hij schreef veel boeken over filosofie. Hierboven een foto van de filosofie superieur in 1921/1922, Joseph Pop staat helemaal links. In de tijd van Pop vonden de lezingen plaats in het rookzaaltje op de grote cour of in het filosofen leslokaal onder de rococo bibliotheek.

Wellicht vraag je je af wat dat allemaal met Joseph Pop te maken heeft. Welnu, Pop is als student actief geweest in de academies en een aantal van zijn hoofdopstellen zijn in handschrift bewaard. Dat is best uniek materiaal. Er moeten zeker meer dan tweeduizend hoofdopstellen gemaakt zijn binnen de St Augustinus academie en dat is een lage schatting; maar mij zijn alleen die van Pop bekend. De opstellen van Pop zitten uitzonderlijk goed in elkaar, hij heeft er duidelijk heel veel werk in gestoken; hij is zeer goed in staat om allerlei kennis uit velerlei bronnen bij elkaar te verzamelen en te ordenen. Meestal zijn de bronnen contemporaine Katholieke of Protestantse wetenschappers.

Bedenk dat hij nog erg jong is als hij actief is in de academie; als 17 jarige legt hij het eindexamen Gymnasium bèta af op 17,18,19 juni 1920; er zijn 10 kandidaten, 3 van het gymnasium alfa en 7 van het gymnasium bèta. Ik heb zijn cijferlijst bekeken van het schooljaar 1919/1920 als hij op VI bèta zit. Er zijn 6 meetmomenten; de schaal is oplopend van 1 tot 5, voor ‘*gemakkelijk Grieks*’ en ‘*gemakkelijk Latijn*’ scoort hij elk een 3; voor stelskunde, meetkunde, stereometrie, trigonometrie, natuurkunde en scheikunde scoort hij steeds een 4. Voor het vak natuurlijke historie scoort hij steeds een 5. De moderne talen laten ook een 4 zien. Kortom een prachtige lijst van een duidelijke bèta-student.

Daarna studeert hij nog twee jaar filosofie op Rolduc, 1920/1921 en 1921/1922, respectievelijk 18 en 19 jaar jong. Joseph Pop is geboren op 11 april 1903, tien uur 's avonds in de Kapoenstraat 18 in Maastricht. Zijn vader is Johannes Pop, decoratie-schilder en zijn moeder is Wilhelmina Bitsch. Zijn beide opa's zijn schoenmaker. Al snel verhuist het gezin naar de Kleine Staat op nummer 7 en ze wonen daar van 28 juli 1903 tot 30 september 1908. Het is prachtige plek om te wonen in Maastricht. Joseph zal als kleuter zeker met zijn moeder naar de markt en het vrijthof gegaan zijn. Daarna gaat het gezin wonen op de Brusselsestraat 8 en 10b; dat is vlakbij de Sint Servaas en het Vrijthof. Naast huisschilder heeft zijn vader en moeder ook op no 8 een drogisterij die in kranten vermeld wordt als Ger Pop-Bitsch. Zijn ouders hebben op no 10 zeker nog gewoond tot zijn vader daar in 1935 op 67-jarige leeftijd overleed.

Op 12 september 1914 vertrekt Joseph naar Rolduc, 11 jaar oud. De gebouwen rond het carré van Klein Rolduc zijn dan zoals wij ze ook gekend hebben; Joseph komt op Klein-Rolduc. Op het voorplein staat nog de oude academiezaal met links daarnaast een gymzaal. Er is gasverlichting van de eigen kolengestookte gasfabriek, die staat waar nu het zusterhuis is; er is geen centrale verwarming, alles is kolengestookt. De gymzaal, de grote aula, de vleugels ten noorden en zuiden van de grote cour zoals wij die kennen zijn er nog niet; op de cour is wel het rookzaaltje dat er stond van 1904-1926.

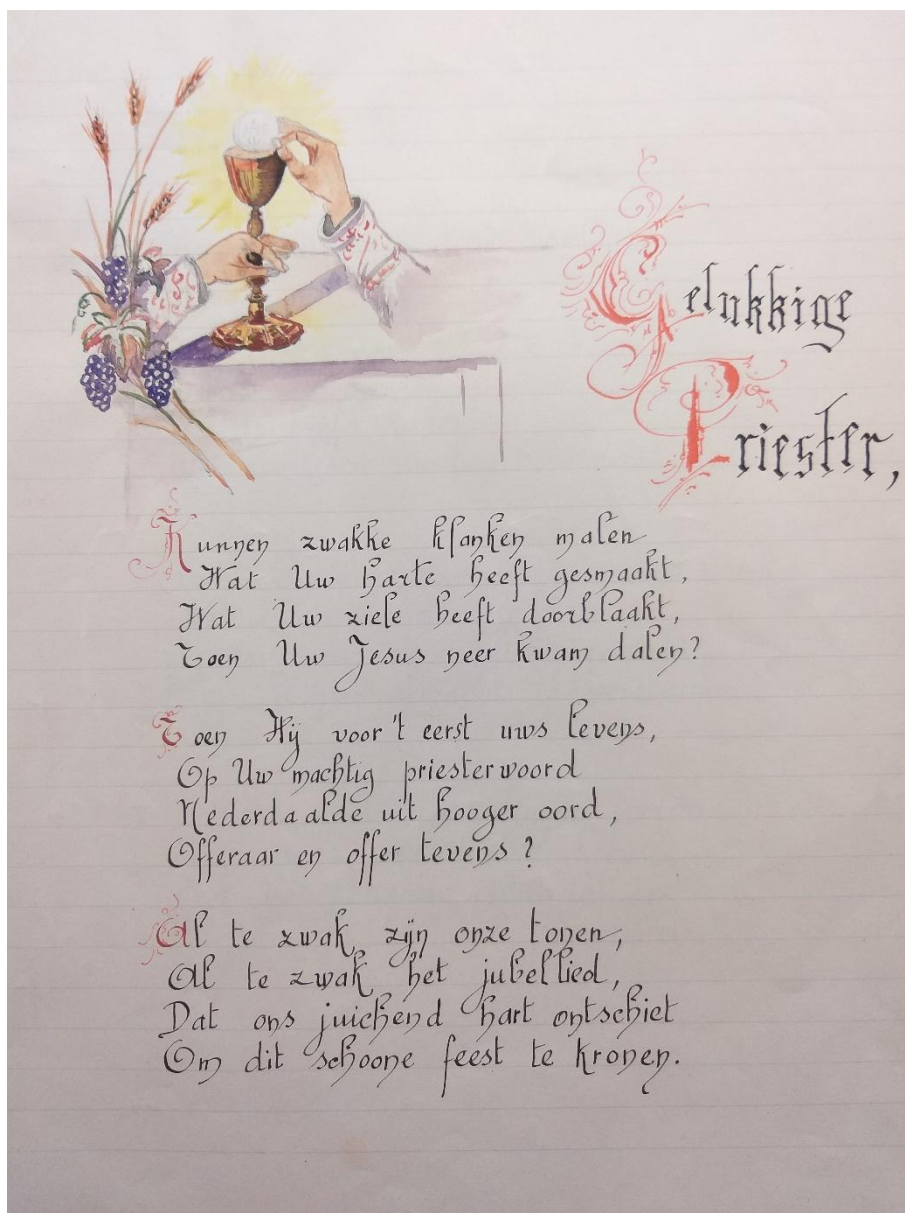
Een foto uit 1906 gemaakt door de Parijse fotograaf Jules David waar je op de achtergrond rechts dat rookzaaltje met drie grote ramen nog ziet; links naast het rookzaaltje is de schietbaan (pijl en boog). De beugelbanen en kastanjabomen zijn er ook.

Voordat ik iets zal vertellen over de academie hoofdopstellen van Joseph nog het volgende. In het leslokaal van Pop heb ik altijd graag gezeten: de trapsgewijs opgestelde banken, overal opgezette beesten en het skelet vooraan. Ik zat meestal rechts boven. De lichtinval van twee kanten vond ik plezierig. Beneden langs de ‘toonbank’ liep dan Pop met een krijtje. Het determineren van planten met de groene “Geïllustreerde Flora van Nederland” herinner ik me nog; ik heb er destijds niet veel van begrepen, maar heb het boek onlangs nog

eens aangeschaft. In die tijd had ik veel heimwee naar Maastricht. Ik wist dat Pop uit Maastricht kwam en dat voelde een beetje als thuis.

Van Pop zijn een aantal schriften bewaard: aantekeningen van de filosofiecolleges te Rolduc, hoofdopstellen voor de academies, aantekeningen van de colleges op het grootseminarie en aantekeningen van de colleges in Leiden toen hij daar Wis- en Natuurkunde met hoofdvak plant- en dierkunde studeerde. Ook is een herbarium bewaard. Hij woonde van 1927 – 1934 overigens niet in Leiden maar in Den Haag in het rectoraat van het Aloysiusgesticht op de Brouwersgracht. Dat verblijf in Den Haag en de studie in Leiden zal zeker een grote indruk op hem gemaakt hebben. Er zijn ook een drietal gedichten bewaard die voor hem gemaakt zijn bij zijn priesterwijding maart 1926. Indrukwekkend vind ik het gedeelte dat vermeldt dat je als priester bij machte bent Jezus aanwezig te laten zijn op het altaar.

*Kunnen zwakke klanen malen
Wat Uw harte heeft gesmaakt,
Wat Uw ziele heeft doorblaakt,
Toen Uw Jesus neer kwam dalen?*

*Toen Hij voor 't eerst ons Levens,
Op Uw machtig priesterwoord
Nederdaalde uit Hooger oord,
Offeraar en offer Levens?*

*Al te zwak zijn onze tonen,
Al te zwak het jubellied,
Dat ons juichend hart ontschiet
Om dit schoone feest te kronen.*

Wat betreft de academies zijn van Joseph Pop bewaard de volgende hoofdstellen: 9 maart 1919 over een wandeling met Guido Gezelle, hij zit dan op 5 gymnasium en deze lezing is gehouden in de academie "Alberdink Thijm". In deze wandeling beschrijft hij in de stijl van Gezelle een wandeling die Guido maakt rond Brugge; priester Guido bezingt afwisselend de zon, de schepper en de schepping. Joseph selecteert veel kleine stukjes uit Guido's gedichten.

Als Pop op 25 april 1951 zijn 25-jarig priesterfeest viert dan is er een spreker die het volgende zegt: "De priester is als een prisma waardoor het verblindend Licht, dat God is, gebroken wordt, zodat het voor de mens een prachtige kleurschakering wordt...als onderdeel daarvan, rustte op Mijnheer Pop de taak van zijn studenten in te wijden in de geheimen der

natuur, in de mysteries van het leven ” (RJB 1951). Dit is precies wat Joseph naar voren brengt in zijn Gezelle hoofdstel.

Voor de academie “St. Augustinus” zijn er minstens 4 bewaard: 1] 21 november 1920 over de *Vrijmetselarij*; 2] 16 oktober 1921 over de *Ouderdomshypothese van het menselijk geslacht en de verhouding van deze tot de gegevens van de H.Schrift*; 3] 3 mei 1923 over de *Relativiteitstheorie van Einstein* en 4] 11 november 1925 over de *Inquisitie en Galilei*. Bij de laatste twee studeert hij al aan het grootseminarie, maar uit de lezing over Einstein blijkt dat hij door de moderator is gevraagd die lezing te komen houden in de academie op Rolduc.

Over al deze hoofdstellen kan ik wel iets vertellen maar ik zal me beperken tot de lezing over de ouderdomshypothese omdat die duidelijk laat zien wat er in de academie gebeurde. Pop maakt altijd uitgebreid gebruik van artikelen of boeken. Zo gebruikt hij voor de Einstein-lezing het boek uit 1921 “*Einsteins Relativitätstheorie*” van P. Theodor Wulf S.J. uit Valkenburg(in bibliotheek seminarie Rolduc); Theodor Wulf ontdekte in 1910 de kosmische straling maar doordat hij hoogtevrees had miste hij de Nobelprijs. Toen Pop de lezing hield was de relativiteitstheorie zeer actueel; in zijn lezing gaat hij ook in op de proeven van George Fitzgerald m.b.t tot de ether en op de contractietheorie van Hendrik Lorentz. Er zijn nog 9 andere artikelen en boeken waarop hij die lezing baseert. Ook hier wordt duidelijk dat die lezing aangeleverd is bij de moderator. Voor de lezing over de Vrijmetselarij maakt hij gebruik van het boek “*Het ontstaan, streven en doel der vrijmetselarij*” van Jac. P van Term; het boek staat vol met citaten uit vrijmetselarij literatuur (te vinden via Delpher). Voor de lezing over Galilei maakt hij o.a. gebruik van het boek van Dr. Paul Schanz “*Galileo Galilei und sein Prozeß. Nach den neuesten Forschungen*” (te vinden op Google Books).

Ik zal me nu concentreren op de lezing over de Ouderdomshypothese omdat Pop zijn eigen verhaal maar ook de kritiek van de criticus en zijn eigen tegenkritiek noteert. Uit die lezing wordt duidelijk hoe het gaat in de academie St Augustinus.

Joseph Pop begint....

Zeer eerwaarde Heer Moderator, Geacht bestuur, Mijne heren

Inleiding

In mijn hoofdstel van hedenavond heb ik me het tot taak gesteld U het een en ander mede te delen aangaande de ouderdom van het menselijk geslacht. Vooraf meen ik U er echter op te moeten wijzen dat ik in deze er geen aanspraak op maken wil dat alles wat ik zeggen ga positieve waarheid is. Gij allen weet toch dat de geschiedenis der eerste tijden nog steeds zeer onvolmaakt en gebrekkig is, gereconstrueerd als ze is naar enige vondsten van geraamten en fossielen welke men in voorhistorische aardlagen en grotten ontdekt heeft. Toch heb ik het wel de moeite waard geacht hierover een hoofdstel te houden, te meer daar dit punt herhaaldelijk door andere denkers uitgebuit wordt om de goddelijke inspiratie der H. Schrift te kunnen loochenen en verwerpen.

Verdeling.

1. Na deze korte inleiding wil ik overgaan tot 't aangeven der punten die ik allereerst wens te behandelen. Op de eerste plaats zal ik in reuze trekken nagaan hoever en met welke nauwkeurigheid men de geschiedenis der vaderen, om meer bepaald te zeggen, zoals Egypte, Babylon en Perzië heeft kunnen vaststellen, om hierdoor reeds een zeker grens aan te geven binnen welke het mensdom moet geleefd hebben.
2. Daarna zal ik nagaan hoeveel jaren naar de meest waarschijnlijkheid moet aangenomen worden voor de duur van den ijstijd, die de aarde in lang verleden tijden met een ijskorst bedekt heeft om zodoende een gegeven te hebben, wanneer de mens reeds op aarde moet geleefd hebben, daar er reeds sporen en overblijfselen van mensen gevonden zijn zowel gedurende als vóór den ijstijd.
3. Tenslotte wil ik dan nog, in zoverre het mij mogelijk is, de verhouding aangeven tussen deze gegevens der paleontologie en de gegevens in de H. Schrift en in 't boek Genesis vermeld, aangaande des mensen oorsprong, opdat wij ons nooit door oudheidkundige of zogenaamde oudheidkundigen uit het veld laten slaan met beweringen dat door z.g. positieve gegevens der paleontologie de H. Schrift en de Inspiratie van deze, tot een sprookje gemaakt zouden zijn.

Wat er zoal in detail gezegd wordt door Joseph Pop...(door mij geselecteerd).

Uit de genealogieën voorkomend in de H. Schrift leidt men af dat de oorsprong van de mens ongeveer 7000 jaren geleden is. Uit de H. Schrift is ook af te leiden dat God het paradijs aangelegd heeft bij Babylon en Perzië zodat deze rijken zeker beschouwd moeten worden als de bakermat van het mensdom. In het jaar 1901 is door pater Jean-Vincent Scheil de zuil met daarop de koningscatalogus van Hammurabi gevonden en is deze laatste een historische persoonlijkheid geworden die reeds ten tijde van Abraham omstreeks 2500 v Chr. koning van Babylon was en als eerste wetgever der wereld bij allen bekend en beroemd is. Maar nog verder gaat de geschiedenis van Babylon terug want het is ons bekend dat reeds omstreeks 3000 de Sumerieërs en de Semietische stam der Akkadiërs zich vestigden in het gebied tussen Euphraat en Tigris. Uit de recente opgravingen van Babylon door Robert Koldewy trekt deze de conclusie dat Babylon reeds 5000 jaar voor Christus bestaan moet hebben. Uit opgravingen van Susa, de bekende hoofdstad van Darius, die bedolven lag onder 34 meter hoge puinhopen komt men tot de bijna ongelooflijke conclusie dat Susa gegrondvest zou zijn 18000 jaar voor Christus.

Een andere methode om inzicht te krijgen in de ouderdom der mensheid is het vaststellen van het begin en einde der ijstijd omdat er reeds sporen en overblijfselen van mensen gevonden zijn die leefden zowel gedurende de ijstijd als vóór de ijstijd. Pop heeft het over een onderkaak die in een aardlaag van 7 meter dik is gevonden te Taubach - Ehringdorf; deze wordt gekoppeld aan de Chelleenperiode die ongeveer de helft bedraagt van de ijstijd zoals men uit de dikte en het soort der aardlagen heeft kunnen opmaken. Er is een schatting dat de ouderdom van deze resten 32000 jaar is. Aan Albrecht Penck danken we de ijstijden-vierling, de naamgeving geïnspireerd door de rivieren Günz, Mindel, Riss en Würm.

Er is nog een andere methode om de tijden van de ijsbergen te bepalen en dat is door de graduele schommelingen van zoninstraling op aarde te bepalen. Een en ander hangt samen met wisselende excentriciteit van de ellips waarmee de aarde om de zon beweegt en met de tolbeweging van de aardas op het vlak van die ellips. De aardas staat niet loodrecht op het vlak van de ellips en de stand verandert zoals een tol. De excentriciteit is de veranderende verhouding tussen de kleine en grote as van de ellips. Pop noemt hier de naam van Ludwig Pilgrim. Tegenwoordig is deze methode meer gekoppeld aan de naam Milutin Milankovitch die het werk van Pilgrim gebruikte. Pop schrijft: "Volgens Pilgrim is de duur van de ijstijd 1 ½ miljoen jaren gebaseerd op het systeem van Penck in verband met de wiskundige formules van Stockwell en Farland over de excentriciteit der aardbaan en de verandering van het lentepunt".

Er lijkt nu een tegenspraak te zijn met de H. Schrift. Maar de H. Schrift heeft niet het doel een leerboek der geschiedenis te zijn. Het enige doel is toch slechts aan te geven de voorbereiding en uitwerking van Gods Verlossingsplan in de geschiedenis van het Joodse volk....

De criticus....

Kritiek van de Heer A. v.d. Bosch

Vooraf wens ik de Heer Pop proficiat met de keuze van het opstel. Een zeer actueel onderwerp, waarvoor ook onder ons wel eens mag gesproken worden, om aldus meer bekend te worden met de verschillende theorieën daaromtrent. Hoofdopsteller wil bewijzen, dat de ouderdom van het menselijk geslacht ouder is dan het aantal jaren, wat men uit de H. Schrift heeft afgeleid en dat dit toch niet met wat de H. Schrift in strijd is.

Uit de ouderdom en ontwikkelingstoestand van de oudste dynastieën concludeert spreker reeds dat de schepping van het eerste mensenpaar reeds meer dan 7000 jaren moet geleden zijn. Na deze meer positieve gegevens, gaat hij over tot de hypothetische der paleontologie en steunt hij vooral op de theorie van de ijstijd en concludeert daaruit dat de berekening uit de H. Schrift verre wordt overtroffen.

Spreker raakt dan even de evolutieleer aan en zegt terecht, dat het eerste mensenpaar zich niet kan hebben ontwikkeld uit het dierlijke, maar door God geschapen is.

Hij bewijst verder, dat er geen contradictie is tussen de wetenschappen omtrent de ouderdom van het menselijk geslacht en de H. Schrift.

Een opstel wat m.i. goed verzorgd is, goed ingedeeld en daarom ook zeker niet zonder verdienste.

Maar de Heer Pop heeft voor 't grootste gedeelte zijn lezing opgebouwd uit hypothesen en zoo zijn er enkele punten, welke ik wel even wilde aanroeren. De Heer Pop. zegt dat de mensen reeds geleefd hebben, vóór de ijstijd.

I

Voor eerst had ik graag een klein overzicht gehad van de aller voornaamste tijdperken en op welke plaats het ijstijdperk komt. Want ik kan me niet goed meer oriënteren, en nu moet de Heer Hoofdopsteller me niet kwalijk nemen, dat dat schema niet meer fris in mijn geheugen staat.

.....

III

Spreker zegt dat er mensen leefden voor de ijstijd reeds in 't Chelleen tijdperk, want men heeft een onderkaak van een menselijk wezen gevonden in een grondlaag uit dat tijdperk.

Staat dat onfeilbaar vast, dat de kaak uit dat tijdperk was? Is dat het enige feit waarop men steunt? Ik vraag dit, omdat spreker zelf geen melding maakt van andere feiten en zijn conclusie alleen steunt op dat feit....

Daarna geeft Pop een zeer uitgebreid antwoord op deze vragen; het geheel is opgeschreven en het zal ook wel aan de moderator tevoren zijn overhandigd. Na een korte pauze start het debat.

Ik ga afronden: ik heb nog niet al zijn schriften bestudeerd. De schriften met zijn aantekeningen van de filosofiecolleges zijn nuttig omdat het ook nu weer een inzicht geeft wat er destijds in de filosofiecolleges feitelijk behandeld is; er is o.a. een college Ideologia wat gaat over de herkomst van de ideeën wat dat zijn; het is uiteraard een zinvol maar best moeilijk thema in de filosofie, denk bijv. aan Plato of Descartes. Daarnaast is er een college over de geschiedenis van de wijsbegeerte, de logica en de theodicee. Voor een goed overzicht over het filosofieonderwijs op Rolduc II en III kan men het artikel van Ferdinand Sassen raadplegen in het jaarboek 1954. Wat wel opvalt in de schriften filosofie van Josph Pop is dat er allerlei meetkunde figuurtjes in getekend staan; dat hij gezichten tekent waarschijnlijk van Sassen en dat hij oefent met zijn handtekening. Heel leuk om te zien.

De schriften uit Leiden o.a. over botanie staan vol van celstructuren en nu snap ik waarom Pop dat in onze lessen zo belangrijk vond. Er is ook een herbarium met plantjes en moeilijke namen.

Wellicht heb je ooit het verhaal gelezen in het jaarboek 1935 over Johan van Weede, de eerste rolducien die op het kerkhofje is begraven. Ik kan het je zeker aanraden om het te lezen. Johan ligt in een ijzeren kist begraven in het kapelletje dat ontworpen is door Cuypers. De sleutel zou op Rolduc zijn maar niemand weet waar die is; hoe het dan moet bij de opstanding is problematisch. Johan had ook een **missaaltje** "**Het geestelijk Zaadkorreltje**" uitgegeven te Venlo bij de Wed. H. Bontamps 1866. Het is zeer zeldzaam; ik heb het inmiddels twee keer en heb nog wat andere van die missaaltjes van die firma verzameld; allemaal heerlijk zoete verhalen. Het missaaltje van Johan is door de familie ook aan Rolduc geschonken maar niemand weet waar het is.

Joseph Pop is begraven direct links van het kapelletje van Johan; een prachtige plek met mooie schaduwwerking. Onlangs stond ik op die plek en voor de zoveelste keer drong het tot me door dat er destijds op Rolduc veel "**zaadkorreltjes**" in onze hoofden zijn geplant; het boekje "Geïllustreerde Flora van Nederland" om plantjes te determineren had ik bij me geleend uit de bibliotheek van Rolduc. De zaadkorreltjes van Rolduc werken nog steeds door en ik vind dat helemaal niet erg.

Hier nog een uitsnede uit een bordesfoto gemaakt op 15 november 1926 bij het feest van de inwijding van de nieuwe gebouwen. Zoals je weet werd er nogal veel gekeest op Rolduc. Achter Poels staat Pop. Hij is pas een paar maanden priester en het jaar erna gaat hij in Leiden studeren. Links bisschop Schrijnen, gouverneur van Hövell tot Westerflier en directeur van de Venne.

Joseph Pop promoveert op 31 januari 1936 te Leiden op het proefschrift "*The influence of Hydrogen Sulphide on Growth and Metabolism of green Algae*". Promotor is professor Dr. L.G.M Baas Becking; dat is best een apart figuur als je wat zoekt op internet. Het proefschrift staat vol scheikundige formules en tabellen met allerlei meetwaarden. Hij beschrijft gedetailleerd het *apparatus* waarmee hij de metingen heeft gedaan. Op het einde zijn negen stellingen toegevoegd: Twee stellingen die we zeker moet onthouden zijn de volgende: VII: "Men moet er voor oppassen op bio-geographisch terrein, dat men door een plausibel karakter van de theorie van Wegener niet verleid worde, om mét het *begrip* ook het verband tusschen *bepaalde* gebieden reeds a priori aan te nemen"; IX: "Het uitsluitend topographisch definiëren van het begrip epitheel, zooals dit geschiedt door Hirsch, is niet voldoende. Hirsch, G.C 1929. Leerboek der algemeende dierkunde p. 112". Je zult maar een vraag krijgen om dergelijke stellingen te motiveren; maar Pop kon dat ongetwijfeld goed beredeneren. Ik heb wel eens gehoord van een nog niet zo lang geleden overleden vriend en rolducien dat Pop gepromoveerd zou zijn op een zenuw van een achterpoot van een kikker. Waar dat verhaal vandaan komt weet ik niet. Het is in ieder geval hiermee ontkracht.

Op 17 juni 1983 staat een bericht in de krant dat dr. L.J. Joseph Pop overleden is; het adres is Klooster de Beyart, Brusselstraat 38. De plechtige uitvaartdienst zal plaatshebben in de Abdijkerk van Rolduc op dinsdag 21 juni a.s. om 15.00 uur, waarna begrafenis op het r.k. kerkhof van Rolduc. Ook staat er een bericht in de krant namens directeur Stassen en zijn collegae met de vermelding dat Pop van 1926 tot 1968 leraar was op het r.k. gymnasium Rolduc en dat hij van 1953 tot 1968 rector was. Er staat bij dat het de enige kennisgeving voor oud-leerlingen is.

Math Dicker, maart 2025

=====